

ANNA ZABITSANOY

ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008

Ψυχογραφίες τόπων, κτιρίων, ανθρώπων: τα χαρακτηριστικά της Αννής Ζαβιτσάνου

Μια ευχάριστη έκπληξη με περίμενε όταν πριν δύο χρόνια επισκέφτηκα το εργαστήριο της φίλης μου Αννής Ζαβιτσάνου. Δεν είχα ξαναδεί έργα της. Εντυπωσιάστηκα τόσο από τα ίδια τα χαρακτηριστικά, όσο κι από την περιήγηση στον οργανωμένο χώρο της δημιουργίας της στην εξοχή, στο Πόρτο Ράφτη. Εκεί, στον ήσυχο χώρο του εργαστηρίου η Αννή με εισήγαγε στον κόσμο της τέχνης της, στην «κουζίνα» της χαρακτηριστικής της, στις αισθητικές και καλλιτεχνικές της αναζητήσεις.

Η Αννή Ζαβιτσάνου σπούδασε ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας [1979-1984] και πριν μερικά χρόνια αποφάσισε να μνηθεί και στην χαρακτηριστική, ακολουθώντας σπουδές στην ίδια Σχολή, ως δεύτερο πτυχίο. Από την αρχή μέλημά της ήταν να κατακτήσει όλες τις τεχνικές της χαρακτηριστικής, έτσι ώστε να μπορεί να επιλέγει και να συνδυάζει απρόσκοπτα τρόπους απόδοσης των αισθητικών της αναζητήσεων.

Η βάση, η έμπνευση, το υπόστρωμα των χαρακτηριστικών της προέρχεται από τις εντυπώσεις των οργανωμένων με συστηματικό τρόπο, περιοδικότητα και συνέχεια, ταξιδιών της σε τόπους μακρινούς, εξωτικούς, διαφορετικούς και αναπάντεχους. Τα ταξίδια αυτά που

πραγματοποιεί εδώ και πολλά χρόνια, με τον σύντροφο της ζωής της Φώντα Ζαβιτσάνο, προετοιμάζονται με γνώμονα την γνώση του τόπου, γνώση που αφορά το ιστορικό, εθνο-λογικό, πολιτισμικό, αρχαιογνωστικό, αλλά και κοινωνικό, πολιτικό πλαίσιο του τόπου που επισκέπτονται.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο έρχεται η αποτύπωση των εντυπώσεων, των συναισθημάτων, των βιωμάτων. Καθ'όλη τη διάρκεια των ταξιδιών, η ζωγράφος με λιτά μέσα, σε μικρά ταξιδιωτικά ημερολόγια, σκισάρει φευγαλέες εικόνες, σχεδιάζει στιγμές, συγκρατεί σκέψεις σε σημειώσεις, αιχμαλωτίζει εντυπώσεις, γύρω από το τοπίο, τη θρησκεία, τους ανθρώπους, τις συνήθειες, τις πρακτικές, τη ζωή τους, τη διαφορετικότητά τους. Τη βάση αυτή δεδομένων, των εντυπώσεων και των αναμνήσεων της από τα συνοπτικά σχέδια, την επεξεργάζεται αργότερα στο εργαστήριό της.

Η γένεση του έργου της βρίσκεται λοιπόν στην συνέχεια της παράδοσης των carnets de voyage, της γρήγορης αποτύπωσης εντυπώσεων και της συνοπτικής, επιγραμματικής απόδοσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ενός τόπου, που αποτελεί ένα είδος και μια πρακτική παλιότερων καλλιτεχνών και εποχών.

Θέμα της είναι το ίδιο το ταξίδι. Στα θέματά της, άλλοτε αποτυπώνονται τα κτίρια κι άλλοτε οι άνθρωποι, η φύση, ή το τοπίο. Ο τρόπος που αποδίδει τις εικόνες δεν είναι περιγραφικός. Στο σχέδιό της έχει ενσωματωθεί το συναίσθημα, η αίσθηση, η ανάμνηση.

Τα πρώτα χαρακτηριστικά που είδα στο εργαστήριό ήταν τα κτίρια από την Υεμένη, του 2005, έγχρωμα χαρακτηριστικά με χρώματα μαυροκίτρινα, ώχρες, καφετιά, που παρουσιάζουν ρευστούς όγκους κτιρίων με πολλά ανοίγματα, κτίρια που μοιάζουν να κινούνται, να ζωντανεύουν, να ζουν. Στη Sanaa, στην Amran, στο Dar al Hazzan στην Υεμένη τα κτίρια με τις στολισμένες προσόψεις φαντάζουν σαν τούρτες, σαν γλυκίσματα με μαλακούς όγκους, που θαρρείς πως μεταβάλλονται κατά την επίμονη παρατήρηση του θεατή. Η ίδια ομολογεί την αίσθηση που είχε όταν τα αντίκρισε: «Μου έφεραν στο μυαλό μπισκότα κανέλλας πασπαλισμένα με ζάχαρι». Η «Ευδαίμων Αραβία», η Υεμένη διαθέτει ιδιαίτερη παράδοση

στο χτίσιμο των σπιτιών και η καλλιτέχνης αποτρέπει φόρο τιμής σ' αυτή την παράδοση, όπου το κάθε σπίτι, φτιαγμένο από απλά υλικά, πέτρες, κονίαμα με ιδιαίτερες προσμίξεις από τσόφλια αυγών και άλλα στοιχεία, φέρει την ξεχωριστή σφραγίδα του μάστορα, που το κατασκεύασε. Κάθε μήτρα στα χαρακτηριστικά αυτά εκτελείται με χρωματικά πλακάκια μονοτυπικά, και με τη συνολική επεξεργασία καταλήγει σε μια μικτή τεχνική.

Ένα άλλο έργο, από τα Ιεροσόλυμα προβάλλει την ανθρώπινη παρουσία κυριολεκτικά σε πρώτο επίπεδο. Μια ομάδα γυναικών παρουσιάζεται σε φρίζα, χειρονομεί έντονα, θρηνεί, ενώ πίσω της ως φόντο, διακρίνεται αμυδρά μια πόλη κατεστραμμένη, σαν να έπεσε βροχή και την έσβησε.

Δύο εντυπωσιακές ξυλογραφίες παρουσιάζουν, η πρώτη, ένα τοπίο από το Μάλι με δέντρα και μαλακά κτίρια φτιαγμένα από ξύλα, λάσπη και χόρτα, από τους ανιμιστές κατοίκους της περιοχής που μετεξελίχθηκαν σε μουσουλμάνους, και η δεύτερη, με δύο φιγούρες και σπίτια από τα χωριά των Ντονγκόν. Δύο δείγματα εξπρεσιονιστικής γραφής με πρόθεση να αποτυπωθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τόπων, μετατρέποντας την εικόνα σε συναίσθημα.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, με συμβολικές προεκτάσεις, ίσως το πιο ερμητικό έργο, απεικονίζει ένα πουλί σε φωτεινό διάδρομο, ένα ερωτικό σύμπλεγμα και μια κουρτίνα στα αριστερά. Στην πραγματικότητα μάλλον πρόκειται για μια αφορμή για την έρευνα και τον πειραματισμό της χάραξης, της τονικής οξυγραφίας, της «κουζίνας» του κολοφωνίου, της θερμότητας, του βερνικιού, του νιτρικού οξέος, που τρώει τα διάκενα, τις αλλεπάλληλες βυθίσεις της πλάκας στο οξύ και την επιτυχία τονικών διαβαθμίσεων. Η εικονογραφία μάλλον είναι η αφορμή για τη διερεύνηση των δυνατοτήτων της τεχνικής.

Ένας άλλος πειραματισμός στις διαβαθμίσεις και τις τονικές μεταβάσεις με τις τίντες, αποτελεί η «Παύση», που απεικονίζει ένα γέρο και ένα παιδί, από την Αιθιοπία, ράθυμους και ναρκωμένους, τοποθετημένους σε δυσδιάκριτους χώρους. Πρόκειται για εργάτες που καθарίζανε τα στάχια έξω από ένα μοναστήρι. Η καλλιτέχνης με στοιχειώδη, λιτά μέσα

αποδίδει την αίσθηση του χρόνου και των ρυθμών που χαρακτηρίζουν την ζωή στην περιοχή.

Μια άλλη σειρά χαρακτηριστικών, απεικονίζουν δέντρα από την Ναμίμπια. Η ιδιαιτερότητα του τοπίου, όπου περιοχές με πράσινο παρεμβάλλονται σε μέρη με δάση από πετρωμένα δέντρα και νεκρές κοιλάδες, αποτυπώνεται από την Α. Ζαβιτσάνου, με την έμφαση στο κουφάρι ζώου που προμηνύει το θάνατο.

Η σειρά του «Menelik», με το κοιμισμένο απροστάτευτο παιδάκι και το απειλητικό Ιγκουάνα από τα νησιά Γαλάπαγκος, που πλησιάζει, ενώ η πόλη απλώνεται σχηματικά δοσμένη στο βάθος, αναπαράγει την αίσθηση του κινδύνου και της απειλής. Στην πραγματικότητα, η Αννή με τον Menelik θέλει να μιλήσει για τις ομοιότητες των θρησκειών, το ευάλωτο της ανθρώπινης ύπαρξης και της ίδιας της ζωής. Εδώ, σημειώνει πως ο Ζωροάστρης για τους Ζωροάστρες γεννήθηκε με τον ίδιο τρόπο που γεννήθηκε ο Χριστός για τους χριστιανούς, ενώ τα παιδιά, όπου κι αν βρίσκονται, είναι το ίδιο απροστάτευτα κι ευάλωτα.

Συχνά μέσα από την απόδοση του διαφορετικού, όπως ο ξεδοντιασμένος Αιθίοπας από τη Λαλιμπέλα, οι δύο φίλοι από την Υεμένη, το κοριτσάκι με το ποδήλατο και το μπαλόνι από την Κίνα - όλα τα έργα δουλεμένα σε χαλκό - ή ο Κινέζος μοναχός, η καλλιτέχνης προχωρά στην απομυθοποίηση του διαφορετικού.

Μια τελευταία σειρά, από την πρόσφατη παραγωγή της Ζαβιτσάνου, του 2008, είναι αυτή των Ex-libris, βαθιά επηρεασμένη από την Αργεντινή, τη Χιλή, και τα ζευγάρια που χορεύουν παντού κι ακατάπαυστα τάγκο, με διάθεση αυτοσχεδιασμού, έντονο δυναμισμό, με πάθος και ερωτισμό.

Έργα εκτελεσμένα με χαράξεις σε τσίγκο, πολυμερικά, που εκτίθενται στον ήλιο και στη συνέχεια ξεπλένονται στο νερό. Το λευκό προέρχεται από τα σημεία που ξεράθηκαν και δυνάμωσαν από τον ήλιο, ενώ το ξέπλυμα του νερού δημιουργεί αυτή την ιδιαίτερη υφή από κουκίδες και γραμμές. Ένα ξεχωριστό έργο της σειράς απεικονίζει τη μαμά της καλλιτέχνης νέα, μια άρπα κι ένα αγγελάκι. Ένα ex-libris αφιερωμένο στη μητέρα της που

έφυγε τον τελευταίο Μάιο.

Οι συνθέσεις της Α. Ζαβιτσάνου, με όλη αυτή τη διάσταση αφηγηματικού ύφους, με στοιχεία αυθορμητισμού και αφέλειας σε μια περιήγηση σε τόπους, τοπία και ανθρώπους, εξερευνώντας την ιδιαιτερότητα των ενδότερων περιεχομένων τους, διεισδύοντας στον κρυφό χώρο του ψυχισμού τους, αποκαλύπτουν, μέσα από τις επιλογές της, τον δικό της ψυχισμό.

Οι τεχνικές της είναι κάτι περισσότερο από την «κουζίνα» της χαρακτηριστικής της. Το στοιχείο της «ασυνέχειας» της χαρακτηριστικής, που απαιτεί χρόνο, επιμονή, έρευνα και προσήλωση, μοιάζει να της ταιριάζει ιδιαίτερα, ως μέσο έκφρασης της καλλιτεχνικής της δημιουργικότητας. Ο πειραματισμός της σε όλα πρακτικά τα είδη χαρακτηριστικής, με αναγλυφοτυπία της ξυλογραφίας ή βαθυτυπία της χαλκογραφίας ή του τσίγκου, με μονοτυπία, με τονική οξυγραφία, με λιθογραφία, με χάραξη σε plexiglas και πλακάκια, με μικτές τεχνικές, αποτελεί μια προσωπική της ανάγκη. Τελικά όμως όλες οι τεχνικές βρίσκονται σε απόλυτη ταύτιση, στην υπηρεσία της απόδοσης της «ιδέας» της, των συναισθηματικών της φορτίσεων, των συμβολισμών και του εννοιολογικού πλαισίου της τέχνης της. Για όλες αυτές τις αρετές τα χαρακτηριστικά έργα της φίλης μου Αννής με εξέπληξαν ευχάριστα.

Δρ. Λίνα Τσίκουτα - Δειμέζη

Ιστορικός τέχνης

Επιμελήτρια της Εθνικής Πινακοθήκης